

захищеності прав усіх кредиторів, скорочення строків розгляду справ, зокрема, за рахунок зменшення кількості оскаржень мають виключно декларативний характер.

Головна ідея прийняття кодифікованого акту полягає в запровадженні, в цивільно-правову матерію, інституту неплатоспроможності фізичної особи. Через законодавче визначені складні процесуальні механізми реструктуризації боргів фізичної особи, введення процедури їх погашення досягається наслідок, при вірній постановці юридичного процесу, звільнення фізичної особи від них.

Одержано 02.04.2019

УДК 347.121.2

Олена Велеонінівна КОХАНОВСЬКА,

професор кафедри цивільного права

Київського національного університету імені Тараса Шевченка,

член-кореспондент НАПрН України, заслужений діяч науки і техніки України,

доктор юридичних наук, професор

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВІДНОСИНИ У СФЕРІ ОСОБИСТОГО ЖИТТЯ ФІЗИЧНОЇ ОСОБИ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

Порівняльно-правові дослідження актуальні нині в багатьох країнах світу. Увагу серед іншого привертають питання приватно – правового регулювання особистих немайнових прав фізичних осіб. Одне із найбільш дискусійних серед них – право на особисте життя.

Так, проблемним виявилось законодавче врегулювання питань приватності у процесі розвитку інформаційних технологій, оскільки сучасні інформаційні мережі надають доступ до особистої інформації про особу практично кожному, а це – не лише ім'я, адреса проживання, номер телефону, але і номери кредитних карток, стан здоров'я, родинні зв'язки, особисті уподобання тощо. Зрозуміло також, що контроль мереж з боку держави – завдання складне, часто – неможливе, що пояснюється в тому числі заборонаю порушення демократичних засад, які лежать в основі відносин осіб у «вільному просторі».

Право на приватність визнається багатьма розвинутими країнами і передбачається у їх Конституціях. При цьому здебільшого згадується право на таємницю кореспонденції і недоторканність житла. В зарубіжних джерелах згадується більше 100 національних законів про захист даних, які наслідують європейські стандарти, а Інтернет та цифрові технології спричинили нові проблеми для створення та управління персональною інформацією та зумовили розмивання межі між приватною особистою інформацією, що знаходиться у суспільному надбанні [1]. В свою чергу, право на захист персональних даних пояснюється як дії із збору, публікації, зберігання або аналізу персональних даних, причому звертається увага на те, що особисті дані обробляються для

використання з різною метою – для надання суспільних послуг, просування корпоративних продуктів, формування журналістських звітів тощо.

Досвід країн-членів ЄС у правовому регулюванні відносин у сфері особистого життя фізичної особи варто проаналізувати, починаючи з реформи європейського законодавства щодо захисту персональних даних, яке з'явилося у 2012 році. До цього відповідні норми імплементувалися по-різному, що викликало низку проблем: по-перше, слід назвати труднощі, які виникають у фізичних осіб у процесі контролю обігу інформації; по-друге, фактична втрата контролю над обігом персональної інформації через великий обсяг даних, яка поширюється у мережі без відома самих фізичних осіб, яким вони належать; по-третє, поширення персональних даних є частиною сучасного життя і користувачі мереж вважають, що від них вимагають занадто багато особистої інформації.

Директива 9546 ЄС Європейського Парламенту й Ради «Про захист фізичних осіб при обробці персональних даних і про вільне переміщення таких даних» має на меті забезпечити однаковий рівень захисту інформації в ЄС, але насправді можна констатувати значну різницю у правовому регулюванні такого захисту в окремих країнах, а також нерівномірність у ресурсах і повноваженнях органів, які відповідають за названу сферу. Звідси – досить нерівномірний захист громадян різних країн ЄС. Це пояснює думку, що висловлена у літературі, про те, що оголошена реформа у сфері захисту персональних даних покликана вирішити три наявні проблеми через гармонізацію відповідного законодавства у державах – членах [2, с. 98–103].

Рекомендаціями Ради Європи № (99) 5 встановлені керівні принципи охорони та захисту недоторканості приватного життя та особистих інтересів і Інтернеті. В документі йдеться про повагу до приватного і особистого життя. Це право включено у систему фундаментальних прав кожного індивіда і може бути захищене законодавством про захист персональних даних. Рекомендовано також використовувати юридично доступний шифр для конфіденційної електронної пошти, соціальні паролі, зазначається про необхідність обережно використовувати кредитні картки і зберігати у таємниці номери рахунків, які використовуються в мережі Інтернет, оскільки ними можна легко маніпулювати і використовувати без дозволу володільців. При цьому найкращим захистом приватного права названо анонімний доступ до пропонованих в Інтернеті послуг. Автори щодо зазначеного зауважують, що норми міжнародних актів щодо недоторканості приватного життя мають широкий, загальний характер і виступають взірцем для формулювання подібних норм національного права в галузі прав людини і усіх демократичних країнах світу [3].

Звернемось також до досвіду США у питаннях регулювання відносин у сфері особистого життя фізичної особи, надавши належне першим юристам, що заклали фундамент вчення про право на приватність.

Хоча право на особисте життя не закріплено у Конституції США, втім його можна побачити у прийнятих до неї поправках. Не сформульоване зазначене право і в судових рішеннях, не визначено його межі і не роз'яснено зміст. Втім,

зарубіжні спеціалісти вважають, що право на приватність у правовій системі США можна досліджувати у трьох іпостасях – як відображення у конституційному праві, загальному праві (common law) та праві, що уособлено у законах (statutory law) [4, р. 97].

Для України актуальним є впровадження відповідних рекомендацій, а також роз'яснень та інструкцій країн ЄС із збереження персональних даних на відомчому рівні, а також відповідними органами державної влади. Так само ефективними могло б стати навчання працівників органів державної влади і місцевого самоврядування повазі до особистого життя громадян.

25 травня 2018 року набрали чинності нові нормативи обробки персональних даних в Європейському Союзі – GDPR. Згаданий Регламент має на меті захист основоположних прав і свобод фізичних осіб, а саме – право на захист та охорону персональних даних, які є обов'язковими для застосування у всіх державах-членах ЄС на законодавчому рівні. Зазначається, що усі установи, організації, компанії тощо держав-членів ЄС зобов'язані здійснювати свою діяльність щодо обробки персональних даних осіб у відповідності з Регламентом, незалежно від їх громадянства чи місця проживання, а всі юридичні особи, підприємці, які здійснюють публічну діяльність повинні дотримуватися всіх стандартів відповідно до цієї постанови.

Аналіз досвіду правового регулювання відносин у сфері особистого життя фізичної особи в окремих зарубіжних країнах потребує окремого аналізу і не може бути здійснений у межах визначеного обсягу тез.

Право на приватність у системі права США формулюється як здатність передбачати і запобігати поширенню будь-якої деліктної, конфіденційної або такої, що компрометує особу, інформації., отже, йдеться фактично про таємницю приватного життя. Приватно-правова доктрина цієї країни розглядає право, що цікавить як суб'єктивне право, яке спрямоване на вільне визначення власної поведінки в особистісній сфері життєдіяльності та як можливість охорони особистої сфери від неправомірного втручання. Вважається, що досвід створення єдиного особистого немайнового права у сфері приватного життя фізичної особи може бути корисним при вдосконаленні національного законодавства [5, с. 158–161].

Приватність також розуміється в праві США як право бути наданим самому собі, а особистість розглядається через призму усамітнення особи. За порушення приватності загальним правом США передбачена деліктна відповідальність. Так, згідно Зібранню норм деліктного права, особа, яка навмисно втруtilась у приватність іншої особи, має відповідати за завдану таким втручанням шкоду. Існує чотири види втручання: 1) навмисне, цілеспрямоване порушення будь-яким способом особистої сфери людини, певної особистої справи або інтересу (причому розмір відповідальності у такому випадку залежить від завданої шкоди); 2) присвоєння інформації, тобто отримання інформації для власного використання або вигоди, або використання імені чи зображення іншої особи; 3) поширення та публічне оприлюднення будь-

яких фактів особистого життя (може включати оголошення відомостей, які пов'язані з особою сферою іншої людини, за умови якщо таке оголошення завдало моральної шкоди особі; відображення відомостей про особу, які об'єктивно не є правдивими (поширення інформації про особу, яка складає певне враження перед громадськістю, яка наперед є неправдивою [6].

Слід враховувати також, що органи державної влади США не можуть незаконно збирати та зберігати інформацію про своїх громадян, а сам термін «приватність» належить до сфери інтересів фізичних осіб у запобіганні незаконному збору, використанню та поширенню особистої інформації.

Хоча у Конституції США безпосередньо не використовується слово «конфіденційність», але проаналізувавши рішення Верховного Суду США, можна зрозуміти, що вона розуміється через особисту поведінку, конфіденційність персональних комунікацій та конфіденційність персональних даних. При цьому захист приватності включає захист від непотрібного або несанкціонованого збору персональних даних (наприклад, підслуховування), публічне розголошення приватних фактів, а також сором чи приниження, спричинені вивільненням особистої інформації [7].

Аналіз теоретичних та практичних аспектів поняття приватності дозволяють зробити висновок про неможливість використання цих наробок через відмінність від системи права США від вітчизняної, хоча вельми позитивним є саме ставлення суспільства і окремих осіб, держави до приватності особистого життя фізичних осіб.

Список бібліографічних посилань

1. Privacy, Protection of Personal Information and Reputation Rights / UNICEF. 27 p. (Discussion Paper Series: Childrens Rights and Business in a Digital World). URL: https://www.unicef.org/csr/files/UNICEF_CRB_Digital_World_Series_PRIVACY.pdf (дата звернення: 20.03.2019).
2. Кукіна З. О. Основні аспекти міжнародно-правового регулювання захисту персональних даних. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. 2013. Вип. 115 (2). С. 98–104.
3. Плугатар Т. А. Міжнародні та національно-правові засади регулювання прав на недоторканність приватного життя. *Наука і правоохорона*. 2014. № 1. С. 76–83.
4. Wests encyclopedia of American law : 13 vols / eds: J. Lehman, S. Phelps. 2nd ed. New Haven, Conn. : Thomson Gale, 2005. Vol. 8: Po – San. 478 p.
5. Посикалюк О. О. Right to Privacy за правом Сполучених Штатів Америки. *Приватне право і підприємництво*. 2010. Вип. 9. С. 158–161.
6. Restatement of the Law, Second, Torts, § 652 / The American Law Institute. URL: https://cyber.harvard.edu/privacy/Privacy_R2d_Torts_Sections.htm (дата звернення: 20.03.2019).
7. Privacy, Civil Rights, and Civil Liberties : Policy Templates for Justice Information Systems / the U.S. Department of Justice. February 2008. Viii, 61 p. URL: https://it.ojp.gov/documents/Privacy_Civil_Rights_and_Civil_Liberties_Policy_Templates.pdf (дата звернення: 20.03.2019).

Одержано 08.04.2019